Bundeling output deelsessies congres crisisbeheersing 2025: Crisis to Come!

Auteurs: Lectoraat Crisisbeheersing
Datum 6 juni 2024

Inhoud

1 De rol van het bedrijfsleven in de crisisbeheersing

Sprekers

- Theo Urselmann (Beleidsadviseur, Vakcentrum: de belangenbehartiger voor zelfstandig retailondernemers en franchisenemers)
- Pieter Lubberts (Managing Director Backbone Europe, Backbone International)
- Jeroen Aanraad (Disaster Response Team Lead (Telecoms), Vodafone Foundation)
- Jan Bos (Sectormanager crisisbeheersing, veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland)

Insteek

Hoewel bedrijven geen formeel onderdeel zijn van het landelijke crisisstelsel, wordt hun rol in de crisisbeheersing steeds belangrijker door toenemende en complexere dreigingen. Toch worden ze nog beperkt betrokken. In deze deelsessie gingen we samen met professionals uit het bedrijfsleven en crisisfunctionarissen het gesprek aan over hoe publiek-private samenwerking kan worden versterkt. We bespraken wederzijdse behoeften, dilemma's en kansen.

Observaties

> Overheidscommunicatie heeft vaak onverwachte effecten op het bedrijfsleven. Zelfs kleine mededelingen kunnen grote maatschappelijke gevolgen hebben. Zo leidde de oproep om €70 contant in huis te hebben ertoe dat consumenten massaal naar supermarkten gingen om kleine coupures te verkrijgen.

> De overheid stelt vaak niet de juiste vragen aan het bedrijfsleven. Wanneer zich een probleem voordoet, bedenkt de overheid eerst zelf oplossingen en vraagt daarna pas om hulp bij de uitvoering. Beter zou zijn om bedrijven al bij het probleem te betrekken, zodat gezamenlijk naar passende oplossingen gezocht kan worden. Vaak blijkt dan dat er iets heel anders nodig is dan aanvankelijk gedacht.

> De eerste week van een crisis is cruciaal. Vooral op lokaal niveau ontstaat een dynamiek die lastig centraal te overzien is. Goed functionerende communicatielijnen zijn essentieel, zodat burgers, gemeenten en bedrijven inzicht hebben in de situatie en bijvoorbeeld weten hoe het met hun naasten gaat.

> Wat heeft een ondernemer nodig van de overheid om zijn rol te kunnen vervullen? In crisistijd sluiten supermarkten soms uit angst voor plundering hun deuren. Veiligheid is daarom een belangrijke randvoorwaarde. Bedrijfsprocessen moeten kunnen doorgaan, ook als de spanningen onder consumenten oplopen. Er spelen ook verzekeringsvragen: mag je medewerkers vragen om in crisistijd naar het werk te komen?

> Er bestaat een natuurlijk wantrouwen tussen bedrijven en overheid. Open communicatie, het delen van informatie en het oefenen van scenario's kunnen helpen om het onderlinge vertrouwen te versterken.

> Vertegenwoordigers van veiligheidsregio's gaven aan dat zij onvoldoende zicht hebben op welke bedrijven tijdens een crisis kunnen bijdragen. Dit vraagt om voorbereiding vooraf, zodat relevante contacten al in beeld zijn vóór een crisis uitbreekt.

Oproep

Overheid en bedrijfsleven moeten samenwerken aan een veerkrachtige samenleving. Dit vraagt om een proactieve houding van beide partijen en een open dialoog over kansen en scenario's. Denk niet vóór de ander, maar mét de ander. Dit hoeft niet meteen op nationaal niveau; juist lokaal, in samenwerking met gemeenten, is veel winst te behalen. Maak ook gebruik van bestaande kennis, zoals de capaciteitencatalogus van het NIPV, en leer van eerdere lessen om niet telkens opnieuw te hoeven beginnen.

2 Cybersecurity: Wat moet ten minste zijn voorbereid?!

Sprekers

- Werner Overdijk, directeur Crisisplan
- Eelco Stofbergen, directeur cybersecurity Sopra Steria

Insteek

In de afgelopen jaren hebben veel organisaties te maken gekregen met cyberincidenten. Welke lessen zijn uit deze cases getrokken en hoe vertalen deze lessen zich naar verschillende invalshoeken van voorbereiding?

Observaties

- Cyber is nog steeds een van de lastigste scenario's. Factoren die een cyberaanval lastig maken zijn onder andere:
    - Het moment van besmetting (hoe lang zitten hackers al in je systemen?)
    - Wie is de hacker (statelijke actor, script kiddie, ontevreden/ontslagen medewerker?)
    - De onzichtbaarheid van een cyberhack (je weet niet precies waar ze in je systemen zitten en het is in tegenstelling tot de meeste andere crises niet altijd duidelijk zichtbaar zoals bij een brand, ordeverstoring)
    - Welke externe expertise je nodig hebt
- Voor crisismanagement maken we veel gebruik van ICT (tooling, mediaberichten, alarmering, overleg, beeldvorming etc.). Een hack binnen een organisatie kan dus ook gevolgen hebben voor het functioneren van de crisisorganisatie, naast die van de bedrijfscontinuïteit.
- Het voorkomen van cyberaanvallen wordt steeds lastiger. Een verkeerde klik op een onveilige link of bijlage door een medewerker kan genoeg zijn voor een succesvolle aanval. Hackers beschikken over steeds meer kennis, middelen en capaciteiten voor een succesvolle cyberaanval.
- Deelnemers benoemden als knelpunten in de voorbereiding: het cyberbewustzijn van bestuurders, afhankelijkheid van derden (bijv. het gebruik en dominantie van Amerikaanse clouddiensten), het betrekken van alle gebruikers in een organisatie, de lange termijneffecten van een hack, de beschikbaarheid van kennis en expertise, de voorbereiding die nog veel gericht is op techniek en minder op impact, de afwegingen over betalen van losgeld, afweging tussen wat veiligheid vraagt van mensen ten opzichte van het gebruikersgemak en gebruikerssnelheid, investeren in het voorkomen heeft geen concreet rendement en de concurrentie van andere risico's en prioriteiten (klimaat, stikstof, HNS, personeelstekort etc.).

Werner en Eelco hebben op basis van diverse incidenten de voorbereiding op een cybercrisis verdeeld in zeven aandachtsgebieden.

1. Een organisatie moet voldoen aan specifieke **wet- en regelgeving** in het kader van te treffen voorbereidingen op het terrein van cybersecurity.
2. Organisaties moeten hun eigen **risico's** en die binnen hun keten goed kennen en periodiek herijken (bijv. op basis van nieuwe technische ontwikkelingen en nieuwe vormen van cybercrime/aanvallen). Daarbij hoort ook de vraag wat de risicobereidheid is van een organisatie en het management.
3. Goed voorbereide organisaties onderkennen welke **processen absoluut niet mogen uitvallen (impact)**, welke effecten zich niet mogen voordoen. Daarbij gaat het vaak om primaire processen die belangrijk zijn voor de bedrijfsvoering. Deze processen vragen om maximale aandacht en bescherming. Deze processen zouden het in alle omstandigheden in minimale vorm moeten blijven functioneren (waar mogelijk zonder digitale ondersteuning).

4. Iedere organisatie bepaalt vooraf in welke volgorde overige processen hersteld moeten zijn en binnen welke termijn. Een **business continuity plan** (BCP) is niet hetzelfde als een crisismanagementplan (CMP). Als er geen voorbereide oplossingen voorhanden zijn (known knowns, wordt de crisismanagement organisatie opgestart (unknown unknowns).
5. **Bewustwording, kennis, expertise, ervaring en (improvisatie)vaardigheden** (binnen Opleiden, Trainen en Oefenen) voor 'restrisico's' zijn binnen een organisatie geborgd (*en 1x oefenen per jaar blijkt vaak niet voldoende!*).
6. De **incident-respons** is uitgewerkt in praktische documenten (checklists), afspraken met derden. Onderdeel hiervan is ook de overgang van incidentrespons naar crisismanagement.
7. Het **crisismanagementplan** van de organisatie bevat een deel over cybercrisis, structuur en organisatie, faciliteiten, werkwijze en ondersteuning maar ook de borging van het crisismanagement. Het crisismanagementplan dient ook in hard copy beschikbaar te zijn voor de deelnemers binnen de crisisorganisatie. Houdt rekening met een samenloop van een cyberincident met een ander incident (bijv. GRIP situatie) voor de dynamiek van samenwerking tussen diverse crisisteams.

Het uitwisselen van kennis, ervaringen en evaluaties over cybercrisis blijft van belang: leren van anderen is een stuk goedkoper. Deelnemers hebben een kort auditkader en literatuurlijst ontvangen voor verdere verdieping met betrekking tot cybercrises.

3 Dalend vertrouwen in de overheid: waarom een lokale sociale infrastructuur cruciaal is in crisistijd

Spreker

- Prof. dr. Godfried Engbersen – emeritus hoogleraar Algemene Sociologie, Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

Insteek

Het vertrouwen in de landelijke overheid is de afgelopen jaren gestaag afgenomen. Belangrijke oorzaken zijn het beperkte oplossend vermogen, afnemende deskundigheid (mede door personeelsverloop en bezuinigingen) en gebrekkige communicatie naar burgers. Burgers stellen bovendien hogere eisen aan overheidsoptreden, wat leidt tot het fenomeen “doing better, feeling worse”.

Sociale ongelijkheid – bijvoorbeeld op basis van leeftijd, migratieachtergrond of arbeidspositie – ondermijnt sociale cohesie. Meer sociaal kapitaal leidt aantoonbaar tot beter mentaal welzijn en grotere overlevingskansen. Om het vertrouwen te herstellen, is het essentieel om te investeren in sociaal kapitaal en institutionele weerbaarheid. Dit betekent onder andere het waarderen van vakkennis, mensen langer in hun functie houden en beleid ontwikkelen dat aansluit bij de leefwereld van burgers. Godfried zijn pleidooi: een bottom-up benadering, waarin burgers actief worden betrokken, is cruciaal.

Sociale infrastructuur speelt hierin een sleutelrol en behelst het geheel aan organisaties, voorzieningen en plekken in de buurt die onderlinge contacten en relaties tussen mensen bevorderen en ondersteunen. Dit omvat zowel formele als informele voorzieningen zoals bibliotheken, buurthuizen en scholen. Belangrijke kenmerken zijn toegankelijkheid, veiligheid, betrokkenheid en duurzaamheid. Deze infrastructuur vervult vijf functies:

1. Begrijpelijke manier van communiceren naar en informeren van burgers
2. Observeren en signaleren van problemen in de buurt
3. Verbinden en includeren van burgers
4. Initiëren en mobiliseren van samenkomsten
5. Diensten verlenen aan burgers

De weg vooruit ligt in het versterken van sociale infrastructuur, het verminderen van ongelijkheid en het vergroten van bestaanszekerheid. Alleen zo kan het vertrouwen in de overheid worden hersteld en de weerbaarheid van de samenleving worden vergroot.

4 Samenwerken aan (klimaat)veiligheid

Sprekers

- Lana Garrels – voorzitter van het Netwerk Klimaat en Veiligheid
- Charlotte van Ruijven – programmamanager Klimaatveiligheid, NIPV

Insteek

Bij alle aandacht voor klimaatadaptatie is veiligheid nog geen vanzelfsprekend onderwerp. Dat is wél nodig, omdat klimaatverandering en het klimaatbestendig maken van de leefomgeving nieuwe uitdagingen met zich meebrengen voor de veiligheid in Nederland.

In de workshop hebben we gekeken naar mogelijkheden voor nog betere samenwerking via het zogeheten meerlaagsveiligheidsmodel. Dat gaat over preventie, duurzame ruimtelijke ontwikkeling en adequate voorbereiding op mogelijke incidenten. We gingen in gesprek over waar partijen elkaar in de praktijk tegenkomen, waar het schuurt en hoe we elkaar nog beter kunnen vinden.

Observaties

- Mensen zijn zich meer bewust van risico's die tastbaar zijn. Je risicocommunicatie kan dus per klimaatrisico verschillen. Bewustzijn creëren blijft een lastig en ongrijpbaar iets omdat risicoperceptie zo divers is.
- Specifiek bij klimaatrisico's start niet iedere (overheids)organisatie op hetzelfde moment hun crisisorganisatie op. Vroegtijdige uitwisseling van informatie helpt om overzicht te houden.
- De betrokken overheden/organisaties bij de klimaatrisico's hebben eigen procedures en vakjargon. Dezelfde taal spreken, of in ieder geval elkaars taal begrijpen, is tijdens een fase van 'crisisbeheersing' cruciaal.
- Om het bewustzijn in de samenleving te versterken, wordt met name de samenwerking tussen veiligheidsregio's en gemeenten als belangrijk gezien. Ook liggen er nog kansen om andere partners beter te betrekken, zoals waterschappen en drinkwaterbedrijven.
- Bij gevolgbeperking (respons) worden taal- en procedureverschillen snel zichtbaar. Een opleiding/training/cursus oid waar mensen uit alle lagen van meerlaagsveiligheid kunnen deelnemen zou handig zijn om taal en werkwijze van anderen te leren kennen.

Klimaatveiligheid is en blijft een thema waar we graag aandacht voor blijven vragen.

5 De weerbare Eemshaven

Sprekers:

- Pieter van der Wal – Havenmeester, Port Security Officer Groningen Seaport
- Derek Riezebosch – Accountmanager Defensie & Veiligheid, Energy Systems DNV Netherlands BV

Insteek

Wie in Nederland is zich bewust van het belang van de Eemshaven, nationaal en internationaal? Zijn we ons er voldoende van bewust over wat zich allemaal in deze haven, op een relatief klein oppervlak bevindt? Twee datacenters, drie energiecentrales, een strategische olieopslag, een permanent militair object, één van de twee LNG-aanlandstations voor schepen, 8000 megawatt opgesteld vermogen, een derde van de Nederlandse gasimport loopt via de Eemshaven. De Eemshaven is een van de drie hoog-risico locaties in Nederland. Hoe kunnen we dit veilig en goed beveiligd hebben en houden?

Wat zijn dan de dreigingen voor de Eemshaven en wat zijn de mogelijke gevolgen voor Nederland?

- Naast het wegvallen van energie en het onklaar raken van datacenters is een reële dreiging voor de Eemshaven dat het logistieke proces ontregeld wordt en dat schepen niet meer kunnen laden en lossen. Als dat gebeurt stokt de toevoer van LNG en van kolen en is er direct een brandstofprobleem voor de BV Nederland.
- We hebben natuurlijk te maken met statelijke actoren die aan het nadenken zijn hoe ze het democratische gehalte van de EU kunnen ondermijnen. Terwijl Nederland zich nog niet zo bewust is van het belang van de Eemshaven voor Nederland en Europa, zal dat bij statelijke actoren zeker niet het geval zijn. Wat zich allemaal in de Eemshaven bevindt is ook niet bepaald geheim. Als je op Google Earth bijvoorbeeld inzoomt op de haven zie je vrij eenvoudig hoe alle leidingen precies lopen en welke bedrijven zich hier bevinden.
- Daarnaast is er polarisatie in de samenleving met groeperingen die door roeien en ruiten willen om hun gelijk te halen.
- Om de haven weerbaarder te maken is snelheid geboden. Om zaken te organiseren moeten we in onze Nederlandse rechtsstaat door heel wat hoepels heen springen om iets te kunnen organiseren. Een criminele organisatie hoeft zich niet aan regels te houden. Dat betekent dat onze inspanning om de haven te beschermen vele malen groter is dan wat een crimineel moet doen om iets op deze haven te doen.

Samenwerking van groot belang

- Verder is het van belang dat ieder bedrijf zich bewust is dat ze met hun plek in deze haven samen deel uitmaken van een keten. Bewustzijn van dreiging en de eigen verantwoordelijkheid van een bedrijf als een crisis zich aandient, is essentieel. Een Amerikaans bedrijf als Google, dat zich in de haven bevindt is zich bijvoorbeeld soms veel bewuster van risico's dan een doorsnee Nederlandse organisatie. Dus net als het goed beschermde datacenter van Google in de haven is dit ook van belang voor het schakelstation iets verderop. Als dat onklaar wordt gemaakt zit 1/3 van Nederland zonder stroom.
- Kortom: samenwerking tussen de bedrijven en organisaties is van belang. We moeten ons realiseren dat we niet altijd direct door de overheid of door Defensie zullen worden beschermd. En de zwakste schakel binnen de keten bepaalt de kracht van die keten.

Hoe maak je een haven weerbaar?

- Alles begint met de bewustwording van organisaties dat ze gezamenlijk moeten optrekken en niet moeten wachten op de overheid of Defensie. Als je samenwerkt en samen risicoprofielen

opstelt heb je een veel sterkere positie om zaken snel voor elkaar te krijgen. Een deel van de haven afsluiten? Dat krijg je als enkele organisatie niet voor elkaar, maar samen kom je veel verder. Iedere organisatie heeft een eigen verantwoordelijkheid en daarnaast maak je samen een sterke keten tegen dreigingen en bij crises.

Afstemming tussen verschillende sectoren

- Wat over het algemeen opvalt (dus zeker niet alleen in de Eemshaven) is dat vitale sectoren zeker wel een idee hebben van wat ze zelf moeten organiseren, zowel op het digitale als het fysieke terrein, maar tussen de sectoren is vaak maar weinig afstemming. Hoe maak je privaat-publieke afwegingen? Men kent elkaars plannen en protocollen niet, en heeft vaak ook weinig zicht op cascade-effecten.

Hoe bereiden we ons voor?

- Samen met diverse adviserende partners worden maatgevende scenario's en risicofactoren in beeld gebracht. Welke scenario's heb je nodig om te snappen waar je je samen op moet voorbereiden? Welk scenario kunnen we ook behappen: Een zinkend schip? 72 uur zonder stroom?
- Heel realistische scenario's waar door middel van zogenaamde bowties risico's en cascade-effecten in kaart worden gebracht. Waar ook plannen op worden gemaakt en waarbij handelingsperspectieven kunnen worden aangereikt. Zo kun je samen een startpunt maken. Onderlinge afstemming in de haven én ook goede afstemming tussen de havens onderling om van elkaar te leren is cruciaal.

6 Van noodpakket naar ‘total defence’? De rol van burgers bij militaire dreiging

Sprekers

- Han ter Heegde (Burgemeester Gooise Meren)
- Jori Kalkman (Universitair hoofddocent, Nederlandse Defensie Academie)
- Suzanne Segaar (Hoofd nationale hulpverlening, Rode Kruis)
- Paul Gelton (Programmadirecteur Versterken maatschappelijke weerbaarheid en veerkracht, NIPV)
- Menno van Duin (lector Crisisbeheersing, NIPV)

Insteek

De internationale veiligheidssituatie is de afgelopen jaren verslechterd. Nederland is nu al doelwit van hybride aanvallen, zoals cyberoperaties en spionage. Door de Russische agressie kan de NAVO en daarmee ook Nederland direct betrokken raken bij een grootschalig gewapend conflict. Dat conflict hoeft niet in Nederland plaats te vinden, om toch betrokken te zijn. Nederland moet zich voorbereiden en daar is d volle kracht van de samenleving voor nodig. Tijdens deze sessie boden de sprekers een vertaalslag van de plenaire openingssessie naar de Nederlandse context. Welke rol hebben Nederlandse burgers bij militaire dreiging – en hoe kunnen we hen informeren en activeren? Welke rol spelen veiligheidsregio’s, gemeenten en andere crisispartners hierbij?

Observaties

- Weerbaarheid gaat over het voorbereiden van inwoners, de maatschappij, op crisissituaties, maar ook over hoe ze daarvan kunnen herstellen. Hoe zorg je ervoor dat gemeenschappen weerbaar zijn? Daarbij is het belangrijk dat mensen 72 uur zelfvoorzienend zijn, maar er moet ook nagedacht worden over na die 72 uur. Denk na over strategische noodvoorraden en weet waar hulp nodig is. Burgers moeten weer leren om te kijken naar hun eigen omgeving. Waar zitten de mensen die zichzelf (mogelijk) niet kunnen redden?
- Tot nu toe wordt iets snel politiek gemaakt als er een probleem is. Nu zitten we in een situatie die niet alleen politiek op te lossen is, burgers moeten ook zelf iets doen. Waar mensen niet zelfredzaam zijn, moet gekeken worden hoe de gemeenschap dit kan oplossen.
- Het verleden laat zien dat we best weerbaar zijn als samenleving. In de acties die nu worden ondernomen zien we nog weinig investeringen in het gemeenschapsgevoel, maar daar is wel de meeste winst te behalen. Je doorstaat een crisis samen.
- Wat betekent het als een verstoring langer dan 72 uur duurt? In Nederland zijn we langdurige ongemak en onzekerheid niet meer gewend. Hoe zorg je voor mensen die niet langdurig voor zichzelf kunnen zorgen? Hoe bereid je ze erop voor? Hiervoor worden in het land bijvoorbeeld enkele testen/oefeningen uitgevoerd in wijken om zo erachter te komen wat burgers nodig hebben. De bereidheid om elkaar te helpen is er, maar als overheid moet het wel gefaciliteerd en ondersteund worden. Centrale informatiepunten kunnen ook een belangrijke rol spelen.
- Tijdens een langdurige verstoring kan de watertoevoer bijvoorbeeld stoppen, net als de voedselvoorziening die ontregeld kan raken. Dat moet dan vanuit een centraal punt geregeld worden en daar ligt een taak voor de veiligheidsregio.
- De zogenoemde resilience points zijn goed, maar die zijn vooral belangrijk in de warme fase. In de koude fase kan ook al wat gedaan worden door gesprekken te voeren met mensen. Het netwerk moet in de koude fase al gebouwd worden.
- De taak van gemeenten is om burgers te activeren. Hierbij moet gebruik gemaakt worden van kerken, instanties en bestaande organisaties.
- In het verleden lag de focus vooral op zelfredzaamheid, maar nu gaat het meer om samenredzaamheid. Zo’n 70% red zich prima zelf, maar de rest zal ondersteuning nodig hebben. Wie staat voor die groep aan de lat?

- Ten eerste moeten burgers weer leren omkijken naar mensen in hun omgeving. Daar moeten ze aan herinnerd worden. Voor de korte termijn werkt dat meestal prima, maar gaat iets langer duren dan wordt het al moeilijker.
- De grootste problemen liggen vooral bij mensen met opgestapelde kwetsbaarheden. Een effectieve manier voor nu en tijdens verstoringen is om die kwetsbaarheden te verminderen. Daar moet structureer in geïnvesteerd worden en het vraagt om structurele oplossingen. “Je kunt ze een noodpakket geven, maar die verlopen.” De gemeente is hier primair verantwoordelijk voor.
- Desinformatie heeft invloed op de sociale cohesie in een samenleving. Betrouwbare informatie is daarom erg belangrijk, net als educatieprogramma’s. Belangrijk is om goed na te denken via welke kanalen informatie wordt verspreid om alle doelgroepen te bereiken.
- De boodschap dat er sprake is van militaire dreiging is geland, maar zorgt bij sommige mensen voor angst en onzekerheid. Dat kan voorkomen worden door niet alleen over dreiging en de risico’s te communiceren, maar mensen ook een handelingsperspectief te bieden dat verbindt.

7 De implicaties van oorlogsdreiging voor de crisisbeheersing in eigen land

Sprekers

- Kolonel Michiel Verlinden – commandant van het Territoriaal Operatiecentrum
- Jan van Loosbroek – politiechef, Eenheid Limburg
- Esther de Kruyf – manager risico- en crisisbeheersing, Veiligheidsregio Zeeland; portefeuillehouder Landelijk Crisisplan Militaire Dreiging
- Stefan Steens – medisch directeur van het Centrum voor Acute en Intensieve Zorg, Radboudumc
- Jean-Pierre van Eekelen – Corporate Business Continuity Officer & Data Protection Officer, ProRail

Insteek

De toenemende oorlogsdreiging stelt nieuwe eisen aan de civiele bescherming in Nederland. Hoewel het internationaal recht geweld beperkt, kan de collectieve verdedigingsclausule in het NAVO-verdrag (artikel 5) ertoe leiden dat Nederland direct betrokken raakt bij een conflict wanneer een NAVO-land wordt aangevallen. De panelleden gingen in gesprek over wat een dergelijk scenario voor hun sectoren zou betekenen.

Observaties

- In de huidige context is het ook belangrijk om breder te kijken dan alleen militaire aanvallen: hybride dreigingen – zoals cyberaanvallen, sabotage en desinformatie – zijn moeilijker te herkennen en dringen diep door in de samenleving. Hybride aanvallen kunnen maatschappelijke onrust veroorzaken, schaarste versterken en publieke diensten ontwrichten.
- De Nederlandse crisisorganisaties en vitale infrastructuren moeten daarom nauwer samenwerken. Dit vraagt om duidelijke afspraken over bevoegdheden, informatie-uitwisseling en crisisstructuren, maar ook om een creatieve benadering over de samenwerking met partners. Het op orde hebben van ieders netwerk is van groot belang. Veiligheidsregio's werken aan betere informatiedeling en samenwerking met publieke en private partners.
- Er is behoefte aan landelijke coördinatie om versnippering van initiatieven te voorkomen en voort te borduren op kennis en ervaring van anderen in plaats van hetzelfde wiel uitvinden.

8 De rol van (sociale) media tijdens crises

Sprekers

- Frank Smilda – Sectorhoofd Politie Groningen
- Ivar Lingen – Redactiechef omroep West

Insteek

De (sociale) media spelen een belangrijke rol tijdens crises. Dit kan een vloek zijn, maar ook een zegen. In deze deelsessie wordt enerzijds stilgestaan bij het perspectief van de media: hoe reageren zij in tijden van crises? Wat kun je van journalisten verwachten? Hoe kan je het beste met de media samenwerken als crisisorganisatie? Anderzijds wordt het perspectief van de politie belicht: hoe gebruiken zij (sociale) media tijdens crises? Welke kansen biedt het, maar waar zitten ook de risico's?

Observaties

- Sociale media is een gamechanger in de opsporing. De organisatiekracht van sociale media is heel groot en daar was de politie in het verleden nog niet goed op voorbereid. Pas na Project X kwam hier meer aandacht voor door Realtime Intelligence Centers op te richten.
- Burgers zijn steeds meer betrokken bij opsporingszaken (zo ook de afgelopen dagen rondom de vermissing van de vader en twee kinderen). De politie wil hierover de regie houden en ondersteunt daarom burgers die willen bijdragen.
- Net als de hulpdiensten worden journalisten 'opgepiept' als er iets aan de hand is. De eerste berichtgeving moet snel online en journalisten moeten ter plaatse gaan. Journalisten krijgen ook te maken met het publiek die ook informatie heeft; al snel ontstaan er speculaties. Als omroep wil je wel bij de feiten blijven (al staat dat soms onder tijdsdruk). Dat doen ze door informatie te gebruiken die van de autoriteiten afkomt of door wat ze zelf hebben gezien.
- Door nieuwe technologie is de samenwerking veranderd. Journalisten en gewone burgers weten soms net zo veel als de politie. Als politie moet je nadenken hoe je daar mee om gaat. Met AI is nog veel meer mogelijk, hoe ga je daar mee om?
- De virtuele wereld is een uitdaging voor de politie. Je kan niet hetzelfde doen online dat je fysiek wel kan doen. Een agent op straat kan iemand die op straat overlast veroorzaakt aanspreken, maar als iemand abnormaal online doet, dan spreekt de politie die nog niet zo snel digitaal aan.
- De context van politieacties wordt niet altijd goed begrepen. Tijdens de gijzeling in de Apple Store werd de inzet van hulpdiensten beïnvloed door informatie die door de media werd gedeeld.
- Casus Katwijk: wat begon als een protest tegen de viering van de Israëlische Onafhankelijkheidsdag vlakbij een kerk waar Christenen voor Israël bijeen waren, liep uit op ongeregeldheden waarbij de ME moest ingrijpen. In de verslaggeving werd gemist dat het verstoren van een kerkdienst een strafbaar feit is. Het is een grondrecht om te demonstreren, maar er is ook een grondrecht over de uiting van religie. Die grondrechten botsten en daar had meer uitleg over gegeven mogen worden. Er zou vaker meer achtergrondinformatie gegeven moeten worden over wetten, artikelen etc. en situaties moeten beter geduid worden. Dat kan helpen in de gedragsbeïnvloeding op sociale media. Geef procesinformatie op basis van feiten.
- Goede samenwerking met media door de crisisorganisatie is belangrijk. Je kan elkaar versterken in het delen van informatie en het verspreiden van handelingsperspectieven. Hoe kan dit beter? 1) Investeer in de relatie, zodat je elkaar in crisistijd kent. Wees bereikbaar als crisisorganisatie. Kan je nog weinig zeggen, geef dan procesinformatie. 2) Houd het publiek in het achterhoofd: geef snel een eerste reactie om het publiek tevreden te stellen. 3) Er is veel kennis bekend via openbare bronnen. Geef dat mee aan een journalist. Denk aan bestuurlijke netwerkkaarten, wetgeving maar ook vergelijkbare cases. Bedien de journalist, zo krijg je een evenwichtiger verhaal met een context.

9 WeerbaarNL: inzicht in het maatschappelijk potentieel van Nederland

Sprekers

- Paul Gelton – Programmadirecteur Versterken Maatschappelijke Weerbaarheid en Veerkracht
- Femke van den Berg – Projectleider binnen programma Versterken Maatschappelijke Weerbaarheid en Veerkracht

Insteek

Het potentieel van heel Nederland is nodig om ons te beschermen tegen het toenemend aantal risico's en maatschappij-ontwrichtende rampen, crises of zelfs een militair conflict. Daarom is de community WeerbaarNL opgericht, om partners te verbinden en te voldoen aan de grote maatschappelijke behoeften voor, tijdens en na een ramp of een crisis. Deze behoeften zijn verdeeld in vijf thema's: veiligheid, basisbehoeften, welzijn, gezondheid en continuïteit van de maatschappij.

Vanuit het programma Versterken Maatschappelijke Weerbaarheid en Veerkracht van het NIPV is in de afgelopen maanden voor elk van de vijf thema's een scopingsessie georganiseerd.
Tijdens deze deelsessie zijn de opbrengsten van deze scopingsessies gedeeld, waaronder ook de dilemma's, die bij alle vijf thema's een rol spelen. Drie van deze dilemma's zijn aan de hand van stellingen in een Lagerhuisdebat setting besproken. Het debat is daarna ook online verder gegaan op WeerbaarNL. Het is nog mogelijk om je mening hier achter te laten.

Observaties (per dilemma)

- Algemene observatie: Het voelt ongemakkelijk om beide kanten van het spectrum zo bewust tegenover elkaar te zetten. We willen juist toe naar samenwerking en verbinding.

Dilemma 1

Hoe zorgen we voor samenhang tussen nationaal, regionaal en lokaal? Hoe stimuleren we initiatieven voor maatschappelijke weerbaarheid op al deze niveaus, zonder hierbij bestaande initiatieven te beperken. Welke rol heeft de overheid hierin en hoeveel ruimte krijgen private partijen?

- **Stelling: "Regionale en lokale initiatieven volgen nationale richtlijnen"**

- Eenduidige (nationale) kaders en richtlijnen zijn nodig om te voorkomen dat het te "chaotisch" wordt en de verschillen te groot worden.
- Het gaat daarbij vooral om het spreken van dezelfde taal om met elkaar te kunnen samenwerken en afstemmen.
- Daarbij is het belangrijk dat richtlijnen geen keurslijf worden, zorg ervoor dat ze duidelijk en helder zijn geformuleerd zodat ze genoeg ruimte bieden voor (lokale) initiatieven.
- We moeten voorkomen dat alles "top-down" wordt gestuurd, het gaat om gezamenlijke afspraken en kaders en niet om harde voorschriften. Alle verschillende initiatieven zijn belangrijk en zorgen voor (lokale) richtlijnen, deze kunnen ook weer input vormen voor (het aanpassen van) de nationale richtlijnen.

Dilemma 2

Wie bepaalt waar de mensen, goederen of diensten naartoe gaan? Geldt het recht van de sterkste of wie het meeste betaalt? Hoe zorgen we er gezamenlijk voor dat ook de meest kwetsbaren meekomen? Hoe gaan we om met het inzetbaarheidsvraagstuk wanneer mensen ook zélf persoonlijk/thuis worden geraakt?

- **Stelling: "Schaarsteverdeling: de overheid bepaalt"**

- Het is belangrijk dat vanuit het algemene belang keuzes voor verdeling worden gemaakt. Het is niet wenselijk dat bijvoorbeeld bedrijven, die schaarse goederen leveren, die keuzes moeten/gaan maken.

- Daarnaast is de overheid niet “alwetend” en is het belangrijk om samen te werken met specialisten en bedrijven en niet te sturend te willen zijn. “Schaarsteverdeling is als een dans, je moet het samen doen”.
- Het is daarbij van belang dat er wordt geleerd van ervaringen en op basis daarvan wordt bijgestuurd.
- Ook is het zo dat in crisis veel solidariteit ontstaat en dat mensen onderling veel dagelijkse zaken samen oplossen, al is deze solidariteit niet overal vanzelfsprekend.

Dilemma 3

Willen we zorgen voor eenheid en uniformiteit bij invulling van maatschappelijke behoeften in verschillende regio’s? Mag het uitmaken of je in Maastricht, Amsterdam of Zundert wordt opgevangen? Hoe gaan we deze uniformiteit bereiken en wie is hiervoor verantwoordelijk?

- **Stelling: “Van Amsterdam tot Zundert, overal in basis dezelfde noodopvang”**

- Iedereen heeft recht op gelijke behandeling en daarmee dus ook op dezelfde noodopvang (het ‘wat’).
- De behoefte kan echter verschillen per gemeente, zo kan in een hechte gemeenschap meer gemeenschapszin en zelfredzaamheid zijn, waardoor de invulling van het ‘wat’ anders is.
- Houd ruimte voor verschillen in de uitvoering (het ‘hoe’) per doelgroep en per gemeente
- Het delen van eenduidige kaders en uitgangspunten kan helpend zijn, zodat niet overal het wiel opnieuw hoeft te worden uitgevonden.

10 Crisisdetectie: op zoek naar een succesformule

Sprekers

- Prof. dr. Arjen Boin – hoogleraar Publieke Instituties en Governance, Universiteit Leiden
- Prof. dr. Stavros Zouridis – hoogleraar bestuurskunde, Tilburg University; visiting professor Governance of Safety & Security, Universiteit Leiden

Insteek

Hoewel achteraf een logisch pad naar het plaatsvinden van een ramp valt te reconstrueren, uiteraard met de 'benefit of hindsight', blijkt het telkens lastig nieuwe gebeurtenissen te zien aankomen. Waarom worden we dan telkens verrast door een crisis en zien we crises niet aankomen? Dat is een telkens terugkerende vraag na rampen. Welke signalen hebben we gemist? In de deelsessie gingen de onderzoekers met deelnemers op zoek naar succescases en werkbare strategieën die organisaties helpen een radar voor verschillende typen crises te ontwikkelen.

Observaties

- **Wat is crisisdetectie?** Het tijdig vaststellen dat een crisis zich zal voordoen als niet wordt ingegrepen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds begrijpen (cognitie: afwijkende gebeurtenis met escalatiepotentieel) en anderzijds actie (gericht op daadwerkelijk interveniëren). Detectie gaat niet over voorspellen, prognoses, scenario-denken, m.a.w. bedenken wat mogelijk zou kunnen gebeuren in de toekomst.
- **Detectie van wat?** Detectie kan betrekking hebben op gevaren en bedreigingen, op kansen, of op mogelijke barrières op weg naar een doel.
- **Wat zijn faalfactoren voor detectie?** Sloppy management, blind spots (bounded rationality, beliefs, hoogmoed), interventiebarrières (leiders krijgen verkeerde signalen, andere prioriteiten, no solution/no problem, onaantastbare paradigma's).
- **Voorbeelden van biases/barrières**: focus op de korte termijn, optimisme bias, overschatting (gebeurt altijd bij de ander, niet bij ons), collectief actieprobleem, signalen komen verspreid bij organisatie binnen.
- **Daarentegen lijkt het sommige organisaties relatief goed af te gaan: zij worden zelden of nooit verrast. Wat zijn succesfactoren voor detectie?** Geen tolerantie voor sloppy management, mindful safety culture, faciliteren van interventie/daadkracht van onderaf.
- **Voorbeelden uit de praktijk*:*** analyse 'near misses'/patroonherkenning, organiseren tegenspraak, diversiteit van perspectieven/opvattingen aan tafel (verkleinen blind spots).
- **Publicaties over biases:** Kahneman (Ons feilbare denken), Meyer & Kunreuther (The Ostrich Paradox: Why We Underprepare for Disasters).

11 Van wereldconflict naar straatniveau: Uitdagingen voor gemeenten

Sprekers

- dr. Niels van Willigen – universitair hoofddocent Internationale Betrekkingen, Universiteit Leiden
- dr. Fleur Alink – afdelingshoofd Crisis- en Incidentbeheersing, Gemeente Amsterdam
- Noor Duisterhoff – Beleidsadviseur Levensbeschouwelijke en religieuze gemeenschappen, Gemeente Den Haag
- Tjeerd Stelpstra – Adviseur regioburgemeester (eenheid) Den Haag

Insteek

Geopolitieke spanningen kunnen lokaal ook grote gevolgen hebben. Denk bijvoorbeeld aan de Maccabi-rellen in Amsterdam, die verband hielden met het aanhoudende geweld in Gaza, of aan het geweld in Den Haag dat vorig jaar binnen de Eritrese gemeenschap ontstond tussen voor- en tegenstanders van het Eritrese regime. In deze deelsessie is besproken hoe gemeenten de vinger aan de pols kunnen houden, in gesprek kunnen blijven met hun inwoners en effectief kunnen inspelen op de lokale verankeringen van wereldwijde spanningen.

Observaties

- Als gemeente kun je investeren in structurele contacten met formelen en informele organisaties/leiders om op te halen wat er leeft, broeit of waar zorgen over zijn. Die gesprekken (ook in app-groepen) zijn niet alleen ingestoken vanuit veiligheid, maar bijvoorbeeld ook armoede en onderwijs. Daarnaast maken gemeenten media-analyses om signalen op te vangen. Ondanks die contacten, zul je als gemeente altijd wel een keer verrast worden.
- Op basis van de beelden kan een gemeente zelf iets initiëren of zorgen dat een bestuurder ergens bij kan aansluiten. Een lastige afweging is het acteren op basis van zachte informatie; de rellen in Scheveningen hingen volgens buurtbewoners en ondernemers al ‘in de lucht’, maar harde informatie van politie ontbrak nog.
- In geval van een geopolitiek conflict gebruiken gemeenten alles mogelijke lijnen die ze kennen. Het is geen eenmalig, maar een continu proces: het conflict in Gaza werkte door in de beginfase, maar sterker nog in demonstraties bij de herdenking, bij de opening van het museum, studentenprotesten, voetbalrellen. Gemeenten maken daarbij meer en meer gebruik van kennisinstituten voor meer inzicht in de maatschappelijke context en in trends (bijv in demonstraties).
- Gemeenten hebben algemene scenario’s maatschappelijke onrust. Het gebruik daarvan vraagt altijd invulling vanuit de situatie en de context. Bij geopolitieke spanningen probeert een burgemeester zo snel mogelijk aan tafel te zitten met betrokken te partijen om te bespreken hoe zoveel mogelijk voorkomen kan worden dat het conflict geïmporteerd wordt in de gemeente. Het helpt om te zorgen dat er ook een handelingsperspectief is voor deze partijen.
- Er zijn veel G4 overleggen over diverse thema’s, soms ook met andere partijen. Daarin wordt kennis en ervaringen uitgewisseld. Maar ook in kleinere gemeenten kan de vlam in de pan slaan (soevereinen, blokkeerfriezen/Staphorst rond Zwarte Piet). Die kennis is ook weer voor grotere gemeenten van belang. Kleinere gemeenten kunnen altijd een beroep doen op grotere voor ervaringen, expertise en soms ook capaciteit. In een enkele veiligheidsregio is er ook kennisuitwisseling tussen de daarin betrokken gemeenten.
- Ook op dit thema is merkbaar dat we in een gevoelige tijd leven. Dat zet besluitvorming onder druk: burgemeesters zijn bijvoorbeeld voor de spreidingswet om de knelpunten van asielzoekers collectief op te lossen, maar krijgen te maken met maatschappelijke onrust en geweld bij gemeenteraadsvergaderingen. Uitgangspunt van het zoeken van de dialoog is het maken en houden van verbinding, maar het kan olie op het vuur zijn.

12 Langdurige crisis? Uitdagingen van langdurige inzet van de (crisis)organisatie

Sprekers

- Hildemarie Schippers – hoofd crisisbeheersing bij samenwerkende veiligheidsregio's Flevoland & Gooi en Vechtstreek
- Lionique Engel – Programmaregisseur crisisbeheersing veiligheidsregio Noord-Holland Noord
- Melanie Bakema – Strategisch adviseur gaswinning en aardbevingen, veiligheidsregio Groningen
- Marte Luesink – onderzoeker crisisbeheersing, NIPV; PhD kandidaat, Universiteit Leiden
- Janne Landsman – onderzoeker crisisbeheersing, NIPV

Insteek

De laatste tijd wordt veel gesproken over langdurige, complexe en stapelende crises die nieuwe uitdagingen met zich meebrengen voor crisisbeheersing. Hoewel veelal wordt gesproken over 'langdurige crises' als nieuw fenomeen, concludeert onderzoek van het NIPV dat het nuttiger is om te spreken van een langdurige inzet van de (crisis)organisatie.

Aan de hand van een scenario over langdurige stroomuitval in Noord-Nederland tijdens een hittegolf gingen Marte Luesink en Janne Landsman in gesprek met een panel van drie veiligheidsregio's over uitdagingen waar de veiligheidsregio's mee te maken kunnen krijgen bij langdurige inzet.

Onderwerpen die aanbod kwamen waren:

1) Hoe herken je of een crisissituatie langdurige inzet vereist?
2) Hoe richt je de organisatie daarop in?
3) Hoe zorg je goed voor de mensen die zich langdurig inzetten?

Observaties

- Voor veiligheidsregio's ligt bij een langdurige inzet met name een rol in het vormen van een actueel beeld, focussen op de grotere (multidisciplinaire) vraagstukken en het samenbrengen van de verschillende hulpdiensten en (keten)partners.
- Langdurige inzet vraagt om een flexibele aanpak, bijvoorbeeld in de crisisstructuur. Zo kan de structuur aangepast worden van GRIP-4 naar een projectmatige crisisorganisatie. Juridische en bestuurlijke afstemming is hierbij essentieel. Er is behoefte aan duidelijke kantelpunten en grenswaarden om te bepalen wanneer over te schakelen naar een structuur voor langdurige inzet. Soms zie je een langdurige crisis enige tijd aankomen. Dan is de opschaling anders en kan er meteen voorbereid worden op een langdurige inzet.
- Ook vraagt langdurige inzet om andere competenties en soms ook andere functies dan bij acute incidenten. Is leiderschap tijdens een flitsincident anders dan tijdens een langdurige inzet? Hier is ook enige creativiteit passend. Denk bijvoorbeeld aan het toevoegen van een jurist in het team of aan werknemers die een andere rol zullen moeten vervullen.
- De impact op medewerkers is groot bij een langdurige inzet. Organisaties moeten bewust omgaan met teamdynamiek, taakverdeling en mentale ondersteuning. Werken in langdurige crisissituaties kan leiden tot overbelasting. Bovendien kunnen hulpverleners ook zelf getroffenen zijn. Dit maakt dat hulpverleners ook zelf een bepaalde kwetsbaarheid kennen.

13 De Nationale Weerbaarheids Training als maatschappelijke hulpbron

Sprekers

- dr. Ronald Voorn – strategisch adviseur Nationale Weerbaarheidstraining, Defensie
- Kol dr. Ronald Vuijk – Strategisch adviseur Dienjaar, Defensie

Insteek

Veel organisaties die betrokken zijn bij de maatschappelijke weerbaarheid zijn volop bezig zich voor te bereiden op nieuwe crisis scenario's die zich kunnen voordoen. Velen van hen komen dan handen te kort. Vanaf september kunnen studenten die de nieuwe minor 'Nationale Weerbaarheids Training' (NWT) volgen om reservist te worden hier wellicht bij helpen. Deze opleiding is een samenwerking tussen verschillende onderwijsinstellingen en Defensie maar staat ook open voor burgers. Tijdens deze hebben wij met de diverse stakeholders uit het crisismanagementveld in co-design samen suggesties en vragen verzamelt om een goed functionerend model te ontwikkelen, waarbij reservisten ingezet kunnen worden ten behoeve van de maatschappelijke weerbaarheid.

Observaties

In de introductie haalt Ronald de Kamerbrief (6 december 2024) over de weerbaarheid van de maatschappij aan. Dat geldt niet alleen voor Defensie of de overheid, maar voor alle publieke en private partners, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en inwoners zoveel mogelijk weerbaar zijn; niet alleen bij hybride aanvallen of een militair conflict, maar ook bij andere crises.

Als onderdeel van de uitwerking is binnen Defensie een team gestart dat zich richt op het vormgeven van een verkort militair dienjaar: de nationale weerbaarheidstraining (NWT). Deze bestaat uit een initiële militaire opleiding van 10 weken die voor studenten en burgers open staat en wordt voor HBO en WO studenten aangevuld met nog eens tien weken aan verschillenden vakken die door de onderwijsinstellingen worden vormgegeven. De opleiding leidt op tot reservist.

De 60 deelnemers aan de sessie, allen experts in verschillende veiligheidsonderwerpen, hebben in 10 kleinere groepen input gegeven op de vragen zoals hoe defensie deze groep gemotiveerd en betrokken kan houden in vredestijd en hoe zij kunnen bijdragen aan de nationale weerbaarheid.

Een onderzoeksverslag van de vele ideeën en andere input is op te vragen via RJJ.Voorn@Mindef.nl.

14 AI in Crisisbeheersing: Redder in Nood of Risicofactor?

Sprekers

- Amy Matser – lector Datagedreven Publieke Veiligheid, NIPV
- Huib Aldewereld – associate lector AI, hogeschool Utrecht
- Roland Geraerts – uCrowds en Universiteit Utrecht

Insteek

Kunstmatige intelligentie biedt ongekende kansen voor snellere en effectievere crisisrespons, van voorspellende analyses tot geautomatiseerde besluitvorming. Tegelijkertijd brengt AI risico's met zich mee, zoals onbetrouwbare algoritmes en ethische dilemma's rond autonomie en verantwoordelijkheid. In deze deelsessie keken we naar de balans tussen innovatie en controle: hoe benutten we AI zonder de menselijke factor uit het oog te verliezen? Welke voorbeelden van AI-use-cases bestaan er al en tonen daadwerkelijk de meerwaarde van deze techniek voor crisisbeheersing?

Observaties

> De techniek hoeft niet extra ingewikkeld te zijn om je doel te bereiken. Kijk vooral naar het probleem of de vraagstelling en kies vervolgens een techniek die voldoende is om het probleem op te lossen. De stap naar kunstmatige intelligentie hoeft dus niet meteen gezet te worden. Ga niet zomaar mee met de hype.

> Ongeacht de hype is AI niet nieuw; de oorsprong ligt al in de jaren 40. Bij AI gaat het om het ontwikkelen van systemen, automatisering en patroonherkenning. Recente ontwikkelingen zijn grotendeels te danken aan de toegenomen rekenkracht van moderne computers en de beschikbaarheid van betere data.

> Met betrekking tot crisisbeheersing ligt de belofte van AI in het ondersteunen van preventie, vroegsignalering en voorbereiding. AI wordt vaak ingezet voor symptoombestrijding, maar veel problemen zijn door onszelf veroorzaakt, bijvoorbeeld door te veel of te weinig data, slechte datakwaliteit of inefficiënte dataopslag. Er kleven ook risico's aan het gebruik van AI, zoals commerciële belangen, gebrekkige documentatie, slechte datakwaliteit of ondoordachte modelkeuzes.

> Hoe en met welke efficiëntie kun je AI inzetten? Het is een sociaal dialoog, gericht op een verantwoorde samenwerking tussen mens en AI. Daarom is het van belang dat AI-systemen worden ontwikkeld die prioriteit geven aan menselijke behoeften, waarden en vermogens.

> Op de lange termijn draait het om het begrijpen van hoe AI het menselijke werk kan ondersteunen, niet vervangen. Op de middellange termijn ligt de focus op het ontwikkelen van een generiek raamwerk van ethische aspecten voor het ontwerp van AI-systemen. Op de korte termijn gaat het om het verdiepen in relevante menselijke waarden voor concrete AI-use-cases.

> AI kent een use-case bij het simuleren van mensenmassa's. In deze use-case werden bewegingen van mensen in een digital twin, een digitale weergave van de werkelijkheid gesimuleerd.

  – Deze simulaties en visualisaties bieden inzicht in complexe situaties en kunnen ondersteunen bij het reguleren van mensenstromen. Het toepassen van meerdere AI-rekenregels kan leiden tot emergent gedrag: gedrag dat niet per se vooraf werd verwacht.
  – Deze digitale tweeling kan helpen om grote bijeenkomsten en mensenstromen, bijvoorbeeld tijdens Koningsdag veiliger en aangenamer te maken en kan een relevante techniek zijn voor toepassing in de crisisbeheersing, bijvoorbeeld ter ondersteuning van evacuaties.

15 Het water komt … misschien. Wat nu?

Sprekers

- Jos Ketelaars – strategisch adviseur crisisbeheersing, VR Amsterdam-Amstelland
- Anne van Diepen – adviseur crisisbeheersing, VR Amsterdam-Amstelland

Insteek

Een grootschalige ramp in de randstad, waar honderdduizenden mensen wonen is niet ondenkbaar. Wanneer ga je ze evacueren, en waarom? Waar breng je ze dan naartoe, en hoe coördineer je zoiets?

Dit zijn vragen waar de deelnemers van deze sessie zich één uur over gebogen hebben. Aan de hand van een scenario van een dreigende overstroming door een zwakke plek in de Lekdijk ging men aan de slag met vier verschillende vraagstukken:

1. Wat voor 'schade' richt je aan door wel te evacueren wanneer de dijk niet doorbreekt?
2. Wat zijn de gevolgen als je niet evacueert, en hoe communiceer je dit besluit?
3. Wat is er nodig om grootschalig te evacueren over de huidige infrastructuur?
4. Wat is er nodig om enkele honderdduizenden mensen op te vangen?

Observaties

- De tijd die resteert tot de piekafvoer kan goed gebruikt worden om na te denken over hoe een evacuatie eruit zou moeten zien. Het is oké om een week van tevoren niet al te evacueren, zolang je de overwegingen wel deelt met de inwoners.
- De communicatie naar inwoners en bedrijven moet tussen de verschillende ketenpartners goed afgestemd worden zodat er geen onduidelijkheden en tegenstrijdigheden ontstaan. Tegelijkertijd moet de boodschap realistisch en transparant zijn. Eerlijk zijn over dat we geen garantie op droge voeten kunnen is belangrijk.
- Hoelang kan je opvang bieden voor zoveel mensen? Het is belangrijk om aan de voorkant al na te denken over terugkeer.
- Voor rampen van dit formaat is meer landelijke afstemming nodig, toch is de rol van het regionale wat uiteindelijk bepalend kan zijn.

Kortom, er is nog genoeg te bespreken en uit te werken op het thema preventief evacueren.

16 De realistische optimist

Sprekers

- Josine Quist (senior communicatieadviseur, NCTV)
- Noortje Wolters (Gedragskundige en projectleider Denk Vooruit, VNOG)

Insteek

Tijdens deze deelsessie namen de sprekers ons mee in de zoektocht, afwegingen en gedragsstrategie voor de weerbaarheidsopgave van Nederland. Welke gedragsfactoren spelen een rol? Hoe krijg je inwoners en organisaties in de actiestand?

Observaties

- Sinds 2022 heeft de NCTV de risicocommunicatie geïntensiveerd. Het begon met de introductie van www.denkvooruit.nl voor mensen die zich zorgen maken. In 2024 richtte de risicocommunicatie zich meer op weerbaarheid. De integrale communicatieaanpak werd langs drie lijnen uitgewerkt:
    1) waar gaat het over? het eerlijke verhaal over de dreiging;
    2) wat gebeurt er? De impact op Nederland van versterkte militaire inzet en voorbereiding;
    3) Wat moeten we doen? Handelingsperspectief voor de samenleving.
- De uitgangspunten voor de communicatie over weerbaarheid zijn: het bieden van controle en grip, voeren van het gesprek is onderdeel van de aanpak, werken in lijn met bestaand beleid en departementen zijn verantwoordelijk voor het handelingsperspectief, dit wordt gedaan voor alle inwoners.
- Najaar 2025 komt er een landelijke publiekscampagne. Doel van de campagne is dat Nederlanders de dreiging kennen en de mogelijke impact op Nederland, dat Nederlanders de noodzaak inzien van voorbereiding op langdurige uitval en dat Nederlanders zich voorbereiden door het samenstellen van een noodpakket, het maken van een noodplan en deel te nemen aan het gesprek over dreiging en de voorbereiding.
- Gedragsstrategie denk vooruit: doel is om inwoners te stimuleren tot de aanschaf van het noodpakket. Gebeurt in een aantal kleine stappen: 1. Check de spullen van het noodpakket, 2. Schaf ontbrekende spullen aan, 3. Leg alle spullen van het noodpakket op één plek, 4. Controleer jaarlijks of alles nog werkt en de houdbaarheidsdata.
- Uit het onderzoek van de VNOG blijkt dat er significante verschillen zijn gevonden tussen de inwoners die aangaven de campagne te hebben gezien, in vergelijking met de inwoners die de campagne niet hebben gezien. Zo schatten de inwoners de kans op verstoring groter in, inwoners denken meer zelfredzaam te zijn, hebben meer kennis over het noodpakket en vinden een noodpakket vaak minder overdreven. Ook wordt gezien dat de inwoners die de campagne hebben gezien, vaker de spullen uit het noodpakket hebben gecontroleerd en vaker een noodpakket in huis hebben gehaald.

17 Hitte: een stille killer

Sprekers

- Werner Hagens – adviseur gezondheid en milieu en coördinator van het Nationaal Hitteplan, RIVM
- Charlotte van Ruijven – programmamanager Klimaatveiligheid, NIPV

Insteek

Hitte-eilandeffect, hitte stress en verminderd thermisch comfort zijn termen die langskomen wanneer over hitte wordt gesproken. Hitte brengt gezondheidsrisico's met zich mee, vooral als de warmte lang aanhoudt en het 's nachts niet afkoelt. Tijdens deze deelsessie gaan we samen met het RIVM aan de slag met de vraagstukken die hitte oproept in relatie tot crisisbeheersing: wanneer is het een crisis? Wanneer raakt het de continuïteit van onze eigen hulpdiensten? Wat kunnen we in de preparatie doen en wie heeft een rol tijdens periodes van hitte?

In de zaal zat een gevarieerd gezelschap vanuit onder meer Veiligheidsregio's, GGD en GHOR, Rijkswaterstaat, Prorail en Schiphol.

Stellingen

De groep ging in gesprek over een drietal stellingen.

1. Het doel van de maatrelen tijdens extreme hitte is het voorkomen van een te hoge instroom in de zorg.

Vanuit verschillende partijen worden er verschillende doelen beoogd. De belangrijkste conclusie is dat je vooral duidelijk maakt welk doel je beoogt met de maatregelen die je inzet.

2. Extreme hitte is primair een zaak van de regio.

Hier kwam een discussie over definities op gang: wat is de regio? Zit de gemeente of provincie daar ook bij? De conclusie: Eigenlijk is er niet één partij die een rol heeft bij extreme hitte. Ook zijn het niet alleen maar overheidspartijen die erbij betrokken zijn.

3. Mijn organisatie is voldoende voorbereid op extreme hitte.

Deelnemers betrokken deze stelling op de eigen bedrijfscontinuïteit. Ze bespraken de cascade effecten van hitte waarvan nog niet altijd bekend is of die plaatshebben en of de eigen organisatie daar invloed op uit kan oefenen.

Overige observaties

- Onderzoeken naar de relatie tussen hitte en de opwarming van het lichaam hebben geleid tot een nieuwe index: de Wet UBubl Globe Temperature (WBGT), dat het effect van temperatuur, luchtvochtigheid, wind en zon uitdrukt in één getal. Diverse partijen zijn hierbij betrokken en leveren hun data.
- De gezondheidseffecten van hitte zijn niet alleen sterfte, maar ook onder andere vermoeidheid, hoofdpijn, duizeligheid ect. Deze effecten zijn mede is afhankelijk van het type lichaam, de omgeving, het type kleding en het activiteitenniveau.
- De aanleiding voor het onderzoek was een artikel in 2023 in de krant: "Nederland niet voorbereid op extreme hitte". Daarbij kwamen ook de vragen naar voren, wat is ons hitteplan en is dit alleen een communicatieplan? En snappen mensen de boodschap die er achter zit?

- Er was een hitteplan dat in 2007 gelanceerd is en in 2010 geactiveerd. Uit het onderzoek is gebleken dat in de periode 2010-2019 een daling van sterfte bij hoge temperaturen heeft plaatsgevonden. Conclusie: de ingezette maatregelen hebben effect, maar dat betekent niet dat je stil moet gaan staan.
- Met 15 diverse partijen waaronder een bank, Tennet, Veiligheidsregio's en Defensie is een hittescenario uitgewerkt met daarbij de preventiemaatregelen, gevolgbeperking, crisisbeheersing en het hersteltraject.